

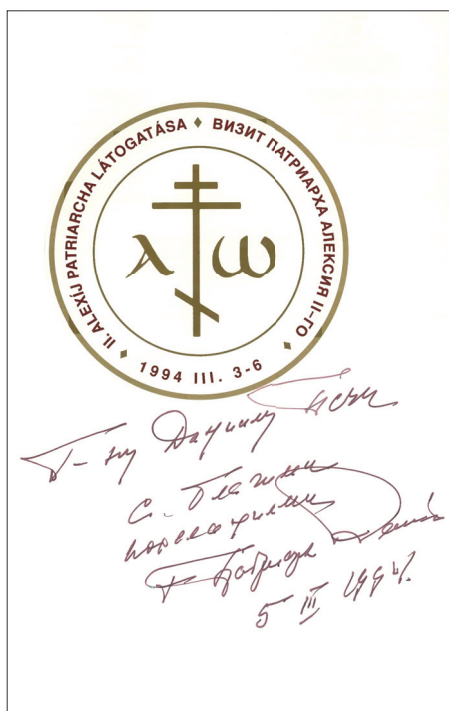
PÉCSI L. DÁNIEL

EGY TÖRTÉNELMI TALÁLKOZÁS KRÓNIKÁJA

II. ALEXIJ PATRIARCHA MAGYARORSZÁGI ZARÁNDOKLATA (1994. MÁRC. 3–6.)

A magyarországi ortodoxia és Magyarország több mint ezer éves történelmében is kiemelkedő jelentőségű esemény volt Őszentsége II. Alexij Moszkva és egész Oroszország patriarchájának és a 26 főből álló küldöttségének negyedszázaddal ezelőtt, 1994. március 3–6. közötti magyarországi zárandoklata. Történelmünk során először látogatott hazánkba az Orosz Ortodox Egyház legfőbb méltósága. A meghívás ökumenikus kívánság és döntés alapján született.

A patriarcha programja a legmagasabb szintű tisztelet kifejezése jegyében alakult. A vendéglátók Göncz Árpád köztársasági elnök, Szabad György, a Magyar Országgyűlés elnöke, Jeszenszky Géza külügyminiszter, Mádl Ferenc közművelődési miniszter, Berki Feriz esperes-adminisztrátor, Paskai László bíboros, Várszegi Asztrik pannonhalmi főapát, Hegedűs Loránt és Kocsis Elemér református püspökök, valamint Csoóri Sándor, a Magyarok Világszövetsége elnöke voltak.

II. Alexij patriarcha hivatalos fényképe és dedikációja. „Gáspágyínu Danilu Pecszi sz blágími pázselányijami, Patriarcha Alexij 5. III. 1994. Pécsi Dániel úrnak hálás jókívánságokkal Alexij Patriarcha 1994. III. 5.

„II. Alexij patriarcha, Alekszej Mihajlovics Ridiger néven 1929. február 23-án Észtországban, Tallinban született, a von Rüdiger német nemesi család leszármazottjaként. Felmenői között ott található Fjodor Vasziljevics Rüdiger tábornok, aki az 1848/49-es szabadságharc leverésére érkező orosz intervenció csapatok főparancsnokának, Paszkievics tábornoknak volt a helyettese.

A Görgey Artúr tábornok vezette honvédsereg Világosnál előtte tette le a fegyvert.

Egyházi tanulmányait 1947–1949 között a leningrádi Teológiai Szemináriumban végezte. Grigorij leningrádi metropolita 1950. április 15-én diakónussá, majd április 17-én pappá szentelte. Felsőfokú tanulmányait 1953-ban a leningrádi Teológiai Akadémián fejezte be. 1957. július 15-én kinevezték a tartui kerület esperesévé, 1958. augusztus 17-én pedig püspökké.

II. Alexij patriarcha látogatását megörökítő emlékérmé

1964-ben érseki rangra emelték, egyúttal a moszkvai patriarchátus külügyi osztályának helyettes vezetője, valamint a Szent Szinódus állandó tagja lett. 1986-ban kinevezték az orosz ortodox egyház második legjelentősebb vezetőjének, Novgorod és Leningrád metropolitájának. I. Pimen patriarcha 1990-ben bekövetkezett halála után a Szent Szinódus megválasztja Moszkva és egész Oroszország patriarchájának.

Hosszú éveken át az Európai Egyházak Ökumenikus Tanácsának elnöke volt, amikor szoros kapcsolatokat épített ki a római és görögkatolikus, valamint a protestáns keresztény egyházakkal. 1989. június 22-én a Debreceni Református Teológiai Akadémián a Teológia díszdoktorává avatták. 2008. december 5-én Moszkvában hunyt el. Gyászszertartását az általa újjáépített Megváltó Krisztus Székesegyházban tartották, amely végső nyughelye lett.”

Abban a megtiszteltetésben részesültem, hogy a hazai ortodox egyházi vezetők személyemet kérték fel szóvivőként a négynapos látogatás előkészítésére, egyeztetésére és zavartalan lebonyolítására. Az első megbeszélésre az Ortodox Esperesség Március 15-e téren lévő központjában került sor.

Az ökumenikus szellemiség figyelembevételével megállapodtunk a részletes programok, valamint a forgatókönyv elkészítésében. A látogatást megelőzően pedig egy sajtótájékoztató keretében tájékoztattuk a hazai és a külföldi sajtó képviselőit a négynapos történelmi látogatásról.

A jeles eseményre megterveztük a történelmi jelentőségű látogatás jelképét, vizuális arculathordozóit és emléktárgyait. Az ezüst emlékérmék és emléklapok átadására a záró fogadáson került sor.

A LÁTOGATÁS HELYSZÍNEI ÉS PROGRAMJAI

1994. március 3.

A II. Alexij patriarcha és 26 fős küldöttségének különgépe a reggeli órákban landolt a Feriegyi repülőtéren. Velük érkezett Nanovfszky György, a Magyar Köztársaság rendkívüli és meghatalmazott moszkvai nagykövete, aki oroszánrészt vállalt a látogatás diplomáciai előkészítésében.

A repülőtéri fogadtatáson jelen volt Iván Pavlovich Aboimov, az Orosz Föderáció rendkívüli és meghatalmazott nagykövete, Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek, Keresztes Szilárd hajdúdorogi görögkatolikus püspök, Ternyák Csaba esztergomi segédpüspök, Berki Feriz ortodox esperes adminisztrátor, Dadányi Miklós főgondnok, Kádár Iván parochus, Bóna Zoltán, a MEÖT titkára, Csoóri Sándor, a Magyarok Világszövetsége elnöke, Simon Sándor minisztériumi fősztályvezető, személyem a rendezőség képviselőjében, valamint a budapesti orosz kolónia közössége.

II. Alexij patriarcha és küldöttsége a fogadóbizottsággal együtt, ezt követően a jelenlegi Duna-palotába hajtott, ahol Göncz Árpád köztársasági elnök díszbédet adott a vendégeknek és a négy nap vendéglátóinak. A díszbéd után II. Alexij patriarchát és Kirill metropolitát a Magyarok Világszövetsége Benczúr és Bajza utca sarkán lévő akkori székhá-

Csoóri Sándor dolgozószobájában tárgyal II. Alexij patriarchával és Kirill metropolitával

Dr. Hegedűs Loránd püspök, a Zsinat lelkészi elnöke, Keresztes Szilárd görög-katolikus püspök és Kádár Iván parochus jelenlétében II. Alexij patriarcha köszönti az ökumenikus tanácskozás résztvevőit

zában Csoóri Sándor elnök is fogadta. Magas rangú vendégeit részletesen tájékoztatta az 1992 augusztusában megrendezett Magyarok II. Világtalálkozójáról, az elszakított ország-részekben élő nemzettársaink, valamint a nagyvilágban szét-szóródott magyarság akkori bonyolult helyzetéről.

A Magyarok Világszövetségéből a küldöttség útja a Magyar Református Zsinat Abonyi utcában lévő székházának tanácstermébe vezetett. A vendégeket Dr. Hegedűs Loránd, a Dunamelléki Református Egyházkerület püspöke, a Református Zsinat akkori lelkészi elnöke köszöntötte.

1994. március 4.

A látogatás második napjának programja a Magyar Országházban kezdődött, ahol II. Alexij patriarchát és szűkebb küldöttségét rezidenciáján fogadta Dr. Szabad György, a Magyar Országgyűlés elnöke.

Az udvariassági ismerkedés és megbeszélés után az Országház Delegációs termében 9.15 órai kezdettel elhangzott az a történelmi jelentőségű beszéd, amelyben – a Történelmi Igazságtétel jegyében – Őszentsége megkövette a magyar nemzetet az oroszok által elkövetett sérelmekért. Jelen voltak az Országgyűlés tisztségviselői, a parlamenti pártok elnökei, frakcióvezetői, valamint a történelmi egyházak és a zsidó felekezet vezetői. Aznap a tévéhíradó adásán keresztül a nézők milliói hallhatták II. Alexij patriarcha megindult szavait. Idézem beszédének fontosabb részleteit:

„Magyar Keresztény Testvéreim!

Egyházunk jelentős szerepet játszik a társadalom életében. Habár nem törekszik az állami egyház státuszára, kiáll a keresztény értékek alapján szerveződő, az emberi jogokat maximálisan figyelembe vevő orosz belpolitikai berendezkedés mellett.

A magyar nép több mint ezer éves vallási, történelmi és kulturális szállal kötődik Oroszországhoz és más országok népeihez. Népeinknek közös keresztény gyökerei vannak. Közös a Jézus Krisztus által formált erkölcs, és közös sorsként éltük meg a totalitárius rendszer éveit. Visszaemlékezvén ezekre a nehéz esztendőkre, ezúttal 1956 tragédiájára szeretnék kitérni. Jóllehet ezt a tragédiát országom akkori, saját népének akaratát semmibe vevő vezetőinek gonosz akarata idézte elő, a gaztettek végrehajtói mégiscsak honfitársaim voltak. Megértem, hogy ez árnyékot vet népemre.

Ezért, együtt gyászolva a magyar néppel, az általa hozott áldozatok és az általa elszenvedett veszteségek miatt, Én, mint az egyház patriarchája, aki Isten előtt most és mindenkor felelősséggel tartozom népemért, ezennel megkövetem Önöket, testvéreimet 1956 vétkei miatt.

Köszönetet szeretnék mondani látogatásom ökumenikus jellegéért. El kell simítani mindazon egyenetlenségeket, amelyek a múltban kövezték közös utunkat. Magyarországi találkozásaimon sokszor éreztem, hogy az emberek mekkora fájdalommal viselik annak a konfliktusnak a tényét, ami nem messze a határoktól folyik. Az egyház az egyetlen intézmény, amely hathatósan mozditja elő a válság kezelését és megoldását. A keresztény hit arra tanít bennünket, hogy minden erőnkkel küzdjünk az emberi gyűlölet ellen. A megkövetés pedig további lépésre ösztönöz. Emlékezzünk Keresztelő Szent János szavaira: Teremtsétek a bűnbánat méltó gyümölcseit!”

Az Országházból a II. Alexij patriarcha vezette küldöttség Kirill metropolitával Debrecenbe, a Tiszántúli Református Egyházkerület Püspökségére utazott, ahol házigazdaként Kocsis Elemér, a Tiszántúli Református egyházkerület püspöke és Mészáros István, a Tiszáninneni Református Egyházkerület püspöke, valamint a Református Egyház helyi tisztségviselői voltak a vendéglátók.

1994. március 5.

A látogatás harmadik napjának délelőtti programja a szentendrei Szerb Ortodox Püspökség templomában megtartott liturgiával kezdődött, amelyet óriási érdeklődés mellett II. Alexij patriarcha celebrált a szerb püspök és főpapok közreműködésével.

A szentendrei látogatást követően a népes küldöttség útja Esztergomba vezetett, ahol a Bazilika bejárata előtt II. Alexij patriarchát és Kirill metropolitát Paskai László bíboros, prímás, esztergomi érsek fogadta. Innen először a reneszánsz stílusban épült Bakócz-kápolnába mentek. Itt közös imával készültek a Bazilikában megtartott ökumenikus istentiszteletre. A történelmi jelentőségű eseményt közösen szolgálták az esztergomi ferences szerzetesek és az orosz küldöttséggel

érkező ortodox szerzetesek kórusai. Ezt követően II. Alexij patriarcha és Paskai László bíboros az altemplomban fejet hajtottak és imát mondtak a kommunista üldöztetést elszenvedett Mindszenty József hercegprímás nyughelyénél, majd a küldöttség megtekintette a Keresztény Múzeum legféltettebb műtárgyait és kincseit, Cséfalvay Pál igazgató szakavatott kalauzolásával. A világhírű gyűjtemény megtekintése után a Prímási Palotában Paskai László bíboros díszében látta vendégül az orosz egyházi főméltóságokat, valamint a világi küldöttség jeleseit.

A díszebédet követően a II. Alexij patriarcha vezette küldöttség Pannonhalma felé vette útját, ahol Várszegi Asztrik főapát fogadta a vendégeket. A tárgyalásokra a főapáti szalonban került sor.

A látogatás szimbolikus csúcspontja a Pannonhalmi Főapátság Bazilikájában közösen celebrált ortodox és bencés közös liturgia volt. Erre abban az ősi monostorban került sor, amelyet Géza fejedelem 996-ban alapított, még a Bizánci és Római Keresztény Egyházak 1054-ben bekövetkezett szétválása előtt. Az alapítást igazoló oklevelet István király 1001-ben hitelesítette.

A pannonhalmi zarándoklat legfontosabb célkitűzése az volt, hogy több mint 900 év elteltével „semleges területen” – a Pannonhalmi Bencés Főapátságban – Várszegi Asztrik főapát közvetítésével előkészítsék az 1996. évre tervezett történelmi találkozást és megbékélést II. János Pál pápa és II. Alekszij patriarcha közös részvételével.

Az elmaradt történelmi találkozás háttéréről Nanovfszky György moszkvai nagykövet emlékezik a Nemere István által készített interjúban („NANO – Egy soknyelvű diplomata kalandjai öt kontinensen”). Íme egy részlet belőle:

„Amikor leomlott a Szovjetunió, Alexijt választották meg az egyház élére, hogy a szovjetek több mint hetvenéves egyházellenes tevékenysége után talpra állítsa az egyházat. (...) Meggyőződtem arról, hogy ha már ennyire megváltoztak a viszonyok, akkor az orosz és a magyar nép közti kapcsolatokat is egészen új alapokra kell helyezni. (...) A következő, azaz 1993-as évben a pátriárka többször ellátogatott a magyar nagykövetségre is. Nemegyszer kóstolgatta a magyar konyha remekeit és ízlette meg a jó magyar borokat. Egyszer aztán rávettem, hogy a történelem során első ízben, mint minden oroszok pátriárkája hivatalos látogatást tegyen Magyarországra. Így aztán 1994 márciusában Budapesten leszállt a különgépe, amelyen természetesen én is rajta voltam. (...) Fogadta őt az elnök, a házelnök, a külügyminiszter és az összes magyarországi nagy egyház vezetője. Ezek némelyikével – mint Pannonhalmán Várszegi Asztrik bencés főapáttal – a pátriárka németül értett szót, a többi esetben én tolmácsoltam.

A látogatás nagyon jól sikerült. (...) Addig legjobb tudomásom szerint senki sem gondolt arra, hogy egy semleges országban találkozzék a római katolikus és az orosz ortodox egyház feje! II. János Pál, az akkori pápa többször szeretett volna elutazni Moszkvába, de hát a szovjet időkben őt szinte 1-es számú közellenségnek vélték, főleg a lengyel Szolidaritás mozgalom támogatása miatt. Alexij sem igazán jöhetett volna Rómába, már csak azért sem, mert ezzel mintegy jelképesen megkövette volna Rómát, ha ő megy elsőként.

– A két egyház között a rossz viszony eléggé régi keletű.

1054-ben Kerullariosz Mihály pátriárka és IX. Leó pápa valamilyen hitbéli probléma miatt nemcsak hogy összekülönböztek, de kölcsönösen kiátkozták egymást. Akkor kezdődött a két egyház külön- és szembenállása. Nos, megleptem a pátriárkát azzal az ötlettel, hogy jöjjön el 1996-ban Magyarországra. Ekkor nemcsak a magyar állam létezésének 1100. évfordulóját ünnepeljük, de a 996-ban alapított pannonhalmi apátság, bencés kolostor fennállásának 1000. évfordulóját is. Persze II. János Pál pápa is itt lesz akkor, ígértem. (...) A pátriárka hajlott rá, hogy elfogadja érveimet. Jeleztem neki, hogy a két egyház kibéküléséhez két olyan felvilágosult egyházfő kell, amilyenek most éppen ők ketten a pápával. A tervemről idejében értesítettem a feletteseimet, és nemcsak a külügyet, de a kormányzat illetékeseit és persze a római katolikus egyház képviselőit is. Nagy dobásra készültünk, nem kétséges. Világraszóló eseménynek ígérkezett, ha sikerül megvalósítani a tervet. Ha a két nagy egyház vezetője találkozik, az hatalmas dolog, ha pedig mindez még Magyarországon jön létre, akkor bizony nem hetekig vagy hónapokig, de évekig beszéltek volna rólunk a világban. (...) A tervezett látogatás és az esetleges találkozó II. János Pál számára is nagyon kedvező alkalom lett volna, hiszen ő volt az első szláv pápa, aki mint lengyel hazafi, szeretett volna ellátogatni Oroszországba, ami aligha valósulhatott volna meg Alexij egyetértése nélkül.

– Az 1996 szeptemberére kitűzött találkozó ügyét a Szinódus azon év július közepén tárgyalta. Egy egész délelőttöt szántak rá, és végül mindössze két szavazattal azok győztek, akik elleneztek, akik azt akarták, hogy a két egyházfő ne találkozhassék. (...)

Engem maga a pátriárka hívott fel még aznap, és szomorúan jelentette be, hogy minden fáradozásunk hiábavaló volt, a Szinódus „nyet”-et mondott a találkozóra. Mindazonáltal megköszönte mindenkinek, amit tett az ügy érdekében. Ezek után már csak annyit tehetek hozzá: II. János Pál pápa ettől függetlenül eljött a magyar 1100. évét megünnepelni és természetesen ott volt Pannonhalma 1000. évfordulóján is. Öszentsége megkért, mondjam el a pátriárkának, még nem adja fel a reményt, hogy erre a találkozóra sor kerülhet a jö-

vőben. (...) Moszkvába visszatérve átadtam üzenetét a pátriárkának. Ő sem felejtette el, hogy Magyarországon éppen a millicentenáriumot, azaz az ezerszázadik évét ünnepli államunk. Egy drágakövekkel ékesített kódexben nem csupán üdvözölte a magyar vezetőket, de bocsánatot kért az 1956-os szovjet beavatkozás miatt, és Isten áldását kérte a magyar népre! Ezt az okmányt személyesen adtam át Pannonhalmán Várszegi Asztrik főapátnak, ahol azt a könyvtárban helyezték el.¹

1994. március 6.

Az utolsó nap eseményei II. Alexij patriarcha szálláshelyéről, a Magyar Állam Béla király úton lévő vendégházából indultak. Megtiszteltetésemre elkísérhettem gépkocsijában az ünnepélyes eseménysorozatot lezáró főpapi ünnepi liturgiára a Március 15-e téri Nagyboldogasszony ortodox templomba. A zsúfolásig megtelt templomban, a meghívott vendégek és az ortodox hívek közel három órán keresztül lehettek beavatottjai a II. Alekszij patriarcha által celebrált ünnepi liturgiának Kirill metropolita és számos ortodox lelkipásztor és az Orosz Szerzetesek Kórusának közreműködésével.

Az ünnepi liturgiát követően a küldöttség és a meghívott vendégek átmentek a Duna-palotába. Elsőként a négynapos történelmi látogatást kiértékelő sajtótájékoztatóra került sor, ahol nagy érdeklődés mellett a hazai és külföldi újságírókat tájékoztattuk a lezajlott eseményekről. Ennek végén II. Alexij bejelentette, hogy 1996-ban remélhetőleg sor kerül Pannonhalmán a Bencés Főapátságban a II. János Pál pápa-

Indulás előtt a Vendégház bejáratánál

val történő történelmi találkozóra és kölcsönös kiengesztelődésre.

A sajtótájékoztató után díszében vett részt a küldöttség és a meghívott vendégek. Ennek végén került sor a négy napos történelmi látogatást megörökítő emlékérmék és emléklapok átadására. A díszében és az azt követő kötetlen beszélgetéssel oldott hangulatban fejeződött be az utolsó nap programja is. II. Alexij patriarcha és küldöttsége a vendéglátókkal a Ferihegyi repülőtérre hajtott, ahol már várta a különgépe. Az elutazás előtt a repülőtéri protokolltárgyalóban még egy rövid megbeszélésre került sor, majd a vendéglátók elbúcsúztak vendégeiktől.

JEGYZETEK

¹ A történelmi találkozóra végül is 2017. február 12-én Kubában került sor Ferenc pápa és Kirill patriarcha között. Ennek megvalósulásával a két egyházfő hatalmas lépést tett a közel ezeréves egyházszakadás megszüntetésére és orvoslására.

² A Pesti Görög Egyházközséget és a Petőfi téri – görög kereskedők által épített – templomot Berki Feriz adminisztrátor hathatós közreműködésével 1952-ben átjártották az Orosz Ortodox Egyháznak. A templom a mai napig az ő tulajdonukat képezi. [A szerk.]

FELHASZNÁLT IRODALOM

Thomas Seiterich-Kreuzkamp: Alexij pátriárka és az orosz egyház. 2019.

Nemere István: „NANO” Egy soknyelvű diplomata kalandjai öt kontinensen. Riportkötet, Külügyminisztérium Könyvtára, Alternatív Kiadó, Bp. 2013.

Buday Zsolt Attila: „Megkövetem Önöket, testvéreimet”. Heti Magyarország, Hazai Élet rovat, Bp. 1994. március 18.

Magyar Katolikus Püspöki Konferencia Hírlevele: Elhunyt II. Alexij pátriárka. Bp. 2008. december 5.